

DECIZIA nr.50
din 18 februarie 2025

**referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.438 alin.(1)
pct.8 din Codul de procedură penală**

Publicată în Monitorul Oficial nr.328 din 11.04.2025

Marian Enache	- președinte
Mihaela Ciochină	- judecător
Cristian Deliorga	- judecător
Dimitrie-Bogdan Licu	- judecător
Gheorghe Stan	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Elena-Simina Tănăsescu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Cristina Teodora Pop	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Platon Stelu în Dosarul nr.1009/96/2016/a8 al Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr.2649D/2022.

2. Dezbaterile au avut loc în ședința publică din data de 15 octombrie 2024, în prezența reprezentantului autorului excepției, domnul avocat Constantin-Eugen Lordăchescu, din cadrul Baroului Cluj și a reprezentantului Ministerului Public, procuror Nicoleta-Ecaterina Eucarie, fiind consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când, în temeiul art.57 și al art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, Curtea a dispus amânarea pronunțării pentru data de 7 noiembrie 2024. La data de 7 noiembrie 2024, pentru o mai bună studiere a problemelor ce au format obiectul dezbaterii, în temeiul art.57 și al art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992, Curtea a dispus amânarea pronunțării pentru data de 17 decembrie 2024, când, constatând că nu sunt prezenți toți judecătorii care au participat la dezbateri, în temeiul dispozițiilor art.57 și ale art.58 alin.(1) din Legea nr.47/1992, Curtea a dispus amânarea pronunțării pentru data de 4 februarie 2025. La data de 4 februarie 2025, având în vedere imposibilitatea constituirii legale a completului de judecată potrivit art.51 alin.(1) teza întâi din Legea nr.47/1992, în temeiul art.14 și 57 din Legea nr.47/1992, Curtea a dispus amânarea pronunțării pentru data de 18 februarie 2025, când a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 1 noiembrie 2022, pronunțată în Dosarul nr.1009/96/2016/a8, **Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală**, excepție ridicată de Platon Stelu într-o cauză având ca obiect soluționarea recursului în casație declarat de autorul excepției, care are calitatea de persoană condamnată; în sarcina autorului excepției a fost reținută infracțiunea de complicitate la infracțiunea de folosirea sau prezentarea cu rea-credință de documente ori declarații false, inexacte sau incomplete, dacă fapta are ca rezultat obținerea pe nedrept de fonduri din bugetul general al Uniunii Europene sau din bugetele administrate de aceasta ori în numele ei.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** se susține că dispozițiile legale criticate prevăd că pot fi atacate cu recurs în casație hotărârile prin care în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal, textul nefăcând referire și la situația opusă, cea în care în mod greșit nu s-a dispus încetarea procesului penal. Or, prin faptul că acest caz a fost omis din cuprinsul dispozițiilor art.438 din Codul de procedură penală, este încălcat dreptul la un proces echitabil din perspectiva principiului egalității armelor.

5. Se arată că motivul concret care stă la baza acestui caz de recurs în casație este reprezentat de aprecierea greșită a cauzelor de încetare a procesului penal de către instanța de judecată. Altfel spus, se menționează că, dacă s-a apreciat în mod greșit asupra cauzelor de încetare a procesului penal, singurul participant la procesul penal care poate (raportat și la interesele participanților) promova o cale extraordinară de atac în vederea îndreptării unei astfel de erori este procurorul. Mai exact, dacă se constată că s-a analizat în mod greșit o cauză de încetare a procesului penal, iar rezultatul acestei

analize eronate a fost favorabil inculpatului, atunci se poate promova calea de atac a recursului în casație, astfel încât acesta să poată fi sancționat. Cu toate acestea, în cazul contrar, în care cauza de încetare a procesului penal a fost analizată în mod greșit, iar exercitarea recursului în casație ar fi favorabilă inculpatului, legea nu permite promovarea acestuia. Or, într-o astfel de situație, nu se poate admite că inculpatul are posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta punctul de vedere în condiții care să nu îl dezavantajeze față de acuzare.

6. Mai mult, se subliniază că scopul căii extraordinare de atac analizate este acela de a îndrepta erorile grave de drept comise odată cu judecarea apelului. Se susține că, în mod evident, situația în care în mod greșit nu s-a constatat încetarea procesului penal reprezintă o eroare gravă, eroare pentru care trebuie să existe un remediu procedural, și că este de neacceptat ca o persoană să fie condamnată definitiv pentru săvârșirea unei infracțiuni pentru care în mod normal aceasta nu poate fi trasă la răspundere penală și, cu toate acestea, să nu existe posibilitatea legală ca hotărârea prin care s-a dispus o astfel de soluție să fie atacată. Astfel, având în vedere și scopul pentru care a fost creată această cale extraordinară de atac, în contextul în care nu este posibilă promovarea recursului în casație și în situația inversă (când în mod greșit nu s-a dispus încetarea procesului penal), suntem în prezența unui formalism excesiv care afectează caracterul echitabil al procedurii.

7. Pentru aceste motive, se susține că modul de reglementare al art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală încalcă dreptul la un proces echitabil, în componenta sa referitoare la principiul egalității armelor. O astfel de reglementare, în mod evident, plasează condamnatul într-o poziție procesuală inferioară față de partea adversă.

8. Totodată, se arată că excluderea posibilității de a formula recurs în casație în situația în care în mod greșit nu s-a dispus încetarea procesului penal aduce atingere dreptului condamnatului de a avea un acces efectiv la justiție. De asemenea, se susține că, pentru a exista acces la justiție, se impune ca recurentul să beneficieze de o posibilitate concretă de a contesta un act ce constituie o ingerință în drepturile sale, însă textul criticat restricționează în mod nejustificat posibilitatea de a exercita calea de atac a recursului în casație într-o situație în care împotriva acestuia s-a pronunțat o hotărâre vădit nelegală care produce consecințe grave.

9. Se susține că, în mod aparent, într-o astfel de situație am putea fi în prezența unui caz de contestație în anulare, respectiv cel prevăzut la art.426 lit.b) din Codul de procedură penală. Cu toate acestea, la o analiză *in concreto* se poate constata faptul că există numeroase cazuri în care o astfel de eroare nu poate fi îndreptată pe calea contestației în anulare. În acest context, se arată faptul că, potrivit dispozițiilor art.426 lit.b) din Codul de procedură penală, în interpretarea dată acestora prin Decizia nr.10 din 29 martie 2017, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, acest caz de contestație în anulare nu poate fi invocat în măsura în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal. Așadar, în măsura în care o cauză de încetare a procesului penal a fost avută în vedere și analizată de către instanța de control judiciar, care a constatat în mod eronat faptul că aceasta nu este incidentă în cauză, practic nu mai este posibilă promovarea unei căi extraordinare de atac pentru acest motiv.

10. Se face trimitere la Decizia Curții Constituționale nr.453 din 24 iunie 2020, paragrafele 31–34.

11. **Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția penală** apreciază că excepția de neconstituționalitate este întemeiată. Se arată, în acest sens, că dispozițiile legale criticate prevăd cazul de casare ce constă, în esență, în greșita apreciere de către instanța de judecată a unei cauze de încetare a procesului penal, iar viciul de neconstituționalitate este determinat de forma de legiferare a temeiului căii de atac, legiuitorul prevăzând că doar aprecierea eronată în sensul afirmării existenței cauzei de încetare a procesului penal poate declanșa recursul în casație, nu și aprecierea eronată în sensul negării existenței cauzei de încetare a procesului penal. Se susține că, din cauza formei de legiferare a cazului de recurs în casație analizat, numai hotărârile judecătorești definitive prin care a încetat procesul penal pot fi atacate potrivit acestui temei, nu și celelalte hotărâri în care persistă aceeași judecată eronată asupra aceleiași chestiuni. Ca atare, textul criticat implică limitarea arbitrară a dreptului de a exercita recursul în casație împotriva tuturor hotărârilor judecătorești în care o eroare de judecată poartă asupra unei cauze de încetare a procesului penal. Or, se susține că, în această materie, jurisprudența constantă a Curții Constituționale a României este în sensul de a fi asigurată exercitarea deplină a dreptului de a exercita o cale de atac, fără vreo limitare dată de tipul hotărârii atacate. Sunt invocate Deciziile Curții Constituționale nr.540 din 12 iulie 2016, nr.651 din 17 octombrie 2017, nr.573 din 20 septembrie 2018 și nr.208 din 7 aprilie 2022.

12. Potrivit prevederilor art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

13. **Guvernul** opinează că excepția de neconstituționalitate este, în principal, inadmisibilă și, în subsidiar, neîntemeiată. În acest sens, se arată, în principal, că autorul excepției nu critică textul ce face obiectul excepției pentru ceea ce prevede, ci pentru ceea ce nu prevede, solicitând în realitate completarea art.438 alin.(1) din Codul de procedură penală în ceea ce privește obiectul căii de atac a recursului în casație. Așadar, rezultă că autorul dorește de fapt completarea sau modificarea textului de lege criticat, ceea ce excedează competenței Curții Constituționale, care, potrivit art.2 alin.(3) din Legea nr.47/1992, „se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului”. Pe fondul excepției de neconstituționalitate, se arată că instanța constituțională a răspuns aceluiași critici privind dispozițiile art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală, fiind invocată, în acest sens, Decizia nr.517 din 6 iulie 2017, paragrafele 20, 23, 24 și 26, prin care a fost respinsă, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate invocată.

14. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Avocatul Poporului** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, punctul de vedere al Guvernului, concluziile autorului excepției, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

15. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr.47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

16. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie dispozițiile art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală, care are următorul cuprins:

„(1) *Hotărârile sunt supuse casării în următoarele cazuri: [...] 8. în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal;*”.

17. Se susține că textul criticat contravine prevederilor constituționale ale art.15 alin.(1) referitoare la universalitate, ale art.16 alin.(1) cu privire la egalitatea în drepturi, ale art.21 alin.(1)–(3) privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, ale art.23 alin.(12) referitoare la libertatea individuală și ale art.24 alin.(1) referitor la dreptul la apărare.

18. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că dispozițiile legale criticate au mai făcut obiectul controlului de constituționalitate, prin raportare la critici similare, excepțiile astfel invocate fiind respinse, ca neîntemeiate, prin Decizia nr.699 din 29 noiembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.315 din 3 mai 2017, și Decizia nr.517 din 6 iulie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.879 din 8 noiembrie 2017.

19. Cu toate acestea, prin **Decizia nr.453 din 24 iunie 2020**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1190 din 7 decembrie 2020, paragrafele 32–34 – prin care s-a constatat că dispozițiile art.426 lit.b) din Codul de procedură penală, în interpretarea dată acestora prin Decizia nr.10 din 29 martie 2017, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr.392 din 25 mai 2017, sunt constituționale în raport cu criticile formulate –, Curtea a reținut că, având în vedere diferențele dintre calea extraordinară de atac a contestației în anulare și cea a recursului în casație, **eroarea juridică constând în faptul că instanța s-a pronunțat greșit cu privire la lipsa incidenței unei cauze de încetare a procesului penal ar putea fi îndreptată, eventual, pe calea recursului în casație, aceasta fiind calea de atac reglementată de legiuitor în scopul îndreptării erorilor de drept comise cu prilejul judecării apelului**. Spre deosebire de aceasta, incidența unei cauze de încetare a procesului penal asupra căreia instanța de apel a omis să se pronunțe va fi invocată pe calea contestației în anulare, care are ca scop îndreptarea unor erori de procedură care nu au putut fi înlăturate pe calea apelului.

20. Prin aceeași decizie, Curtea a reținut însă că ipoteza invocată de autorul excepției de neconstituționalitate nu se regăsește printre cazurile în care poate fi invocat recursul în casație, întrucât art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală vizează, în mod expres, doar ipoteza dispunerii în mod greșit a încetării procesului penal, nu și soluția simetrică a greșitei nedispunerii a încetării procesului penal. În acest context, instanța de contencios constituțional a reținut că „**reglementarea acestei din urmă soluții ar putea constitui obiectul unei viitoare intervenții legislative a Parlamentului asupra prevederilor art.438 din Codul de procedură penală sau ar putea face obiectul unei viitoare analize de constituționalitate a dispozițiilor legale anterior menționate**”.

21. Prin urmare, Curtea a constatat că **omisiunea instanței de a se pronunța asupra unei cauze de încetare a procesului penal poate face obiectul căii extraordinare de atac a contestației în anulare, prevăzută la art.426 lit.b) din Codul de procedură penală, pe când soluția greșitei**

nedisponeri a încetării procesului penal, în situația în care instanța, în mod eronat, a constatat lipsa incidenței unei cauze de încetare a procesului penal, nu face obiectul de reglementare al dispoziției legale anterior menționate. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că „**având în vedere natura instituției recursului în casație, greșita pronunțare a instanței cu privire la lipsa incidenței unei cauze de încetare a procesului penal este necesar a fi reglementată la art.438 din Codul de procedură penală**”.

22. De altfel, în același sens este și soluția pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală prin Decizia nr.10 din 29 martie 2017, precizată, prin care s-a stabilit că, în interpretarea dispozițiilor art.426 lit.b) din Codul de procedură penală, instanța care soluționează contestația în anulare nu poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal. Această soluție este una corectă, fiind în acord atât cu natura juridică a instituției contestației în anulare, cât și cu jurisprudența Curții Constituționale (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.453 din 24 iunie 2020, precizată, paragraful 35).

23. Având în vedere considerentele mai sus invocate ale Deciziei nr.453 din 24 iunie 2020, **numărul mare de cauze în care au fost pronunțate în ultimii ani și sunt pronunțate în prezent soluții de încetare a procesului penal** (cu titlu exemplificativ, Decizia nr.120 din 4 aprilie 2024 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia nr.37 din 17 iunie 2024 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Decizia penală nr.143/A din 12 februarie 2024 pronunțată de Curtea de Apel București, Decizia penală nr.1189 din 8 octombrie 2024 pronunțată de Curtea de Apel București, Decizia penală nr.186 din 7 octombrie 2024 pronunțată de Curtea de Apel București, Decizia penală nr.1136 din 4 octombrie 2024 pronunțată de Curtea de Apel București, Decizia nr.523 din 7 iunie 2024 pronunțată de Curtea de Apel Iași, Sentința penală nr.143 din 8 octombrie 2024 pronunțată de Judecătoria Bârlad, Sentința penală nr.843 din 8 octombrie 2024 pronunțată de Judecătoria Sighetu Marmăției, Sentința penală nr.2988 din 8 octombrie 2024 pronunțată de Judecătoria Timișoara), precum și **doctrina dreptului viu**, care modelează conținutului normativ al noimei de referință, și anume Constituția, precum și faptul că instanța de control constituțional este unica autoritate jurisdicțională ce are competența de a realiza o interpretare evolutivă a acesteia (*ad similibus*, Decizia nr.498 din 10 mai 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.428 din 28 iunie 2012, Decizia nr.276 din 10 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.572 din 28 iulie 2016, paragraful 19, respectiv Decizia nr.369 din 30 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.582 din 20 iulie 2017, paragraful 19), având, totodată, în vedere pasivitatea legiuitorului care, după publicarea în Monitorul Oficial al României, Partea I, a Deciziei nr.453 din 24 iunie 2020, nu a intervenit legislativ conform considerentelor mai sus menționate ale acestei decizii, problemă care a transgresat la o omisiune de natură constituțională, Curtea constată că **se impune ca, prin decizia pe care o va pronunța în prezenta cauză, să își reconsidere soluția pronunțată prin Decizia nr.699 din 29 noiembrie 2016 și prin Decizia nr.517 din 6 iulie 2017**, precizate (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.230 din 28 aprilie 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.519 din 26 mai 2022, și Decizia nr.358 din 26 mai 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.565 din 9 iunie 2022). În acest sens, Curtea reține că, prin Decizia nr.766 din 15 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.549 din 3 august 2011, și prin Decizia nr.356 din 25 iunie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.691 din 22 septembrie 2014, Curtea Constituțională a statuat că dreptul este viu, motiv pentru care se impune ca și normele de referință în realizarea controlului de constituționalitate să prevadă o protecție juridică sporită subiectelor de drept. Prin aceleași decizii s-a menționat că evoluția ascendentă a acestei protecții este evidentă în jurisprudența Curții Constituționale, aspect care îi permite instanței de contencios constituțional să stabilească noi exigențe în sarcina legiuitorului sau să adapteze exigențele constituționale deja existente în diverse domenii ale dreptului (a se vedea, în acest sens, Decizia nr.308 din 12 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.585 din 2 august 2016, paragraful 31).

24. În ceea ce privește **recursul în casație**, reglementat la art.433–451 din Codul de procedură penală, acesta constituie o cale extraordinară de atac, ce își are originile în dreptul francez, fiind reglementată pentru prima dată în România odată cu înființarea, prin Legea din 12 ianuarie 1861 (publicată în Monitorul Oficial al Moldovei nr.88 din 23 ianuarie 1861 și în Monitorul Oficial al Țării Românești nr.18 din 24 ianuarie 1861), a Curții de Casație. Recursul în casație este, în prezent, o cale extraordinară de atac „preponderent de anulare și parțial devolutivă”, ce are ca scop îndreptarea erorilor, de regulă, din cuprinsul hotărârilor definitive pronunțate de instanțele de apel. Astfel, prin promovarea recursului în casație se urmărește anularea sau casarea hotărârii judecătorești definitive atacate. Acesta constituie, totodată, o cale de atac de drept, întrucât presupune un control parțial al hotărârii judecătorești atacate, devoluția cauzei în care este invocat fiind doar în drept, aspect care, de altfel, deosebește recursul în casație de apel, care este o cale ordinară de atac, devolutivă atât în fapt, cât și

în drept. De asemenea, recursul în casație este o cale de atac exclusivă, fiind adresată Înaltei Curți de Casație și Justiție, care nu pune în mișcare o nouă judecată a cauzei în fond, ci o verificare a hotărârii atacate pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei și a oricăror înscrisuri noi care sunt prezentate la instanța de recurs în casație. (Gh. Mateuț, *Procedură penală. Partea specială*, Universul Juridic, București, 2024, p.638–641) În ceea ce privește utilitatea recursului în casație, doctrina indică faptul că această cale extraordinară de atac este necesară și indispensabilă, întrucât poate conduce la casarea/anularea hotărârilor judecătorești definitive viciate de nulități, motiv pentru care acesta nu poate lipsi din ansamblul procedurii penale, constituind „o necesitate organică a oricărui sistem procesual penal” (Gh. Mateuț, *op. cit.*, p.638–641).

25. Aspecte similare referitoare la recursul în casație au fost reținute și în jurisprudența Curții Constituționale, respectiv prin Decizia nr.540 din 12 iulie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.841 din 24 octombrie 2016, paragrafele 16 și 17, prin care Curtea a reținut că în reglementarea anterioară, începând cu Codul de procedură penală din 1936, recursul a constituit o cale de atac ordinară, și nu extraordinară, determinând verificarea legalității și temeiniciei hotărârii atacate, pentru o serie de motive expres prevăzute de lege. S-a reținut, de asemenea, că în noua reglementare, însă, recursul în casație a devenit o cale extraordinară de atac, de anulare, dată în competența exclusivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție. S-a arătat că noul Cod de procedură penală a revenit la sistemul clasic al dublului grad de jurisdicție, constând în fond și apel, astfel că în recurs nu se rejudecă litigiul, respectiv fondul cauzei, ci se apreciază dacă hotărârea dată corespunde sau nu legii. Recursul în casație reprezintă, așadar, un mijloc de a repara ilegalitățile și nu are drept obiect rejudecarea unei cauze penale, ci sancționarea hotărârilor necorespunzătoare, cu scopul de a asigura respectarea legii, recursul având și un rol subsidiar în uniformizarea jurisprudenței. Întrucât recursul în casație nu are ca finalitate remedierea unei greșite aprecieri a faptelor și a unei inexacte sau insuficiente stabiliri a adevărului printr-o urmărire penală incompletă sau o cercetare judecătorească nesatisfăcătoare, instanța de casare nu judecă procesul propriu-zis, ci judecă exclusiv dacă hotărârea atacată este corespunzătoare din punctul de vedere al dreptului, adică dacă aceasta este conformă cu regulile de drept aplicabile.

26. Astfel, prin aceeași decizie, Curtea a reținut că, spre deosebire de contestația în anulare, care vizează îndreptarea erorilor de procedură, sau de revizuire, cale de atac care urmărește îndreptarea erorilor de judecată, recursul în casație are ca scop verificarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. S-a arătat, totodată, că motivele de recurs, potrivit noii reglementări, se limitează la cele prevăzute de art.438 alin.(1) din Codul de procedură penală, și anume: nerespectarea dispozițiilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente; condamnarea inculpatului pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală; încetarea în mod greșit a procesului penal; lipsa constatării sau constatarea greșită a grațierii pedepsei aplicate inculpatului și aplicarea de pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege. Cu excepția primului caz de casare – necompetența instanței –, care se referă la încălcarea unor norme de procedură, celelalte motive de recurs au în vedere încălcarea legii penale, unele având implicații și în soluționarea acțiunii civile.

27. În ceea ce privește **persoanele care pot formula recurs în casație**, potrivit art.436 alin.(1) lit.a)–c) din Codul de procedură penală, titularii acestei căi extraordinare de atac sunt: procurorul, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente. Procurorul poate declara recurs în casație atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă a cauzei. Inculpatul poate formula cerere de recurs în casație atât în ceea ce privește latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă, dar numai împotriva hotărârilor prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal. Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot formula cerere de recurs în casație în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, numai în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

28. Referitor la **soluția de încetare a procesului penal**, aceasta este pronunțată de instanța competentă să soluționeze fondul cauzei, în primă instanță sau în apel, conform art.396 alin.(6) din Codul de procedură penală, atunci când se constată unul dintre cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale prevăzute la art.16 alin.(1) lit.e)–j) din Codul de procedură penală, respectiv atunci când: lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale [art.16 alin.(1) lit.e)]; a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică [art.16 alin.(1) lit.f)]; a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii [art.16 alin.(1) lit.g)]; există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege [art.16 alin.(1) lit.h)]; există autoritate de lucru judecat [art.16 alin.(1) lit.i)]; a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii [art.16 alin.(1) lit.j)].

29. În aceste cazuri, instanța admite faptul că inculpatul ar fi putut comite infracțiunea/infracțiunile reținută/reținute în sarcina sa, însă este împiedicată să soluționeze fondul cauzei, procesul penal încetând din motive procedurale sau substanțiale (a se vedea Decizia Curții Constituționale nr.136 din 3 martie 2021, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.494 din 12 mai 2021, paragraful 52). În consecință, „răspunderea penală a inculpatului este înlăturată sau înlocuită, ori nu este îndeplinită o condiție prevăzută de lege pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, ceea ce face ca acțiunea penală să rămână fără obiect” (Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 430).

30. În acest context, dispozițiile legale criticate prevăd, astfel cum s-a arătat prin Decizia nr.453 din 24 iunie 2020, drept caz de recurs în casație doar ipoteza în care în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal, fără ca același articol să prevadă și cazul greșitei nedispunerii a încetării procesului penal.

31. Așadar, în ipoteza în care se apreciază că prin hotărârea judecătorească definitivă prin care a fost soluționată cauza penală printr-o soluție de încetare a procesului penal instanța competentă a apreciat în mod greșit cu privire la incidența unei cauze de încetare a procesului penal, titularii dreptului de a declara recurs în casație, conform prevederilor art.436 alin.(1) din Codul de procedură penală, pot promova această cale de atac în temeiul textului criticat.

32. Dintre participanții la procesul penal enumerați în cuprinsul dispozițiilor legale anterior menționate, cei care pot avea însă un interes procesual în promovarea acestei căi extraordinare de atac sunt doar procurorul și partea civilă, în condițiile prevăzute la art.436 alin.(1) lit.c) din Codul de procedură penală.

33. În ceea ce privește inculpatul, acesta poate fi interesat să promoveze cerere de recurs în casație în cazul în care, prin hotărârea judecătorească definitivă prin care a fost soluționată cauza penală, în mod greșit nu s-a dispus, în ceea ce îl privește, încetarea procesului penal, ci o soluție de condamnare, deși în cauză există cert un motiv de încetare a procesului penal.

34. Această din urmă ipoteză nu este prevăzută însă de dispozițiile art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală, promovarea unui astfel de interes procesual legitim nefiind posibilă nici conform dispozițiilor art.426 din Codul de procedură penală, astfel cum Curtea a arătat mai sus.

35. Așadar, în ipoteza soluționării cauzei penale printr-o soluție de încetare a procesului penal, în temeiul art.396 alin.(6) din Codul de procedură penală, pentru oricare dintre cauzele prevăzute la art.16 lit.e)–j) din Codul de procedură penală, inculpatul nu dispune de mijlocul procesual penal reglementat prin textul criticat în favoarea procurorului și a părții civile, respectiv cel al invocării greșitei aprecieri a instanței cu privire la lipsa incidenței unei cauze de încetare a procesului penal. **În aceste condiții, în ipoteza analizată, inculpatul este lipsit de orice mijloc procesual de apărare, în antiteză cu dreptul pe care legiuitorul l-a prevăzut în favoarea procurorului.**

36. Așa fiind, Curtea Constituțională este chemată să analizeze dacă diferența de regim juridic anterior arătată este una justificată de considerente obiective și rezonabile sau dacă, dimpotrivă, aceasta creează discriminare între inculpat, pe de o parte, și procuror și partea civilă, pe de altă parte, discriminare care în sfera dreptului procesual penal constituie, totodată, o încălcare a principiului egalității armelor, ca standard al dreptului la un proces echitabil, astfel cum acesta este reglementat la art.21 alin.(3) din Constituție și la art.6 par.1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

37. În acest sens, Curtea reține că, prin Decizia nr.540 din 12 iulie 2016, precitată, paragrafele 21 și 22, Curtea, admitând excepția de neconstituționalitate cu care a fost sesizată, a statuat că, sub aspectul asigurării egalității cetățenilor în exercitarea drepturilor lor procesuale, inclusiv a căilor de atac, în instituirea regulilor de acces al justițiabililor la aceste drepturi, legiuitorul este ținut de respectarea principiului egalității cetățenilor în fața legii. Prin urmare, instituirea unor reguli speciale în ceea ce privește căile de atac nu este contrară acestui principiu atât timp cât ele asigură egalitatea juridică a cetățenilor în utilizarea lor. Principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite. El nu exclude, ci, dimpotrivă, presupune soluții diferite pentru situații diferite. În consecință, un tratament diferit nu poate fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, ci trebuie să se justifice rațional, în respectul principiului egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice (Decizia Plenului Curții Constituționale nr.1 din 8 februarie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.69 din 16 martie 1994, Decizia nr.86 din 27 februarie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.207 din 31 martie 2003, și Decizia nr.89 din 27 februarie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.200 din 27 martie 2003). De asemenea, Curtea a reținut că accesul liber la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se înfăptuiește. Este adevărat că regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești sunt de competența exclusivă a legiuitorului, așa cum rezultă din prevederile art.126 alin.(2) din Constituție – potrivit căruia „*competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege*” – și din cele ale art.129 din Legea fundamentală,

în conformitate cu care „*împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii*”. Curtea a reținut, astfel, că principiul liberului acces la justiție presupune posibilitatea neîngrădită a celor interesați de a utiliza aceste proceduri, în formele și în modalitățile instituite de lege, însă cu respectarea regulii consacrate de art.21 alin.(2) din Constituție, potrivit căreia nicio lege nu poate îngredi accesul la justiție, ceea ce semnifică faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social (Decizia Plenumului Curții Constituționale nr.1 din 8 februarie 1994, precitată).

38. De asemenea, prin Decizia nr.651 din 17 octombrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1000 din 18 decembrie 2017, paragrafele 28 și 29, și Decizia nr.208 din 7 aprilie 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.510 din 24 mai 2022, paragrafele 25 și 26, instanța de contencios constituțional, pronunțând soluții de admitere a excepțiilor de neconstituționalitate cu care a fost sesizată, a statuat că prevederile art.16 din Constituție vizează egalitatea în drepturi între cetățeni în ceea ce privește recunoașterea în favoarea acestora a unor drepturi și libertăți fundamentale, nu și identitatea de tratament juridic asupra aplicării unor măsuri, indiferent de natura lor (Decizia nr.53 din 19 februarie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.224 din 3 aprilie 2002, Decizia nr.1.615 din 20 decembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.99 din 8 februarie 2012, Decizia nr.323 din 30 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.467 din 29 iunie 2015, paragraful 19, Decizia nr.540 din 12 iulie 2016, paragraful 21, Decizia nr.2 din 17 ianuarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.324 din 5 mai 2017, paragraful 23, și Decizia nr.18 din 17 ianuarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.312 din 2 mai 2017, paragraful 23).

39. Totodată, Curtea Constituțională – făcând referire la jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului (Hotărârile din 23 iulie 1968, 13 iunie 1979, 28 noiembrie 1984, 28 mai 1985, 16 septembrie 1996, 18 februarie 1999 și, respectiv, 6 iulie 2004, pronunțate în cauzele „*Aspecte privind regimul lingvistic în școlile belgiene*” *împotriva Belgiei*, paragraful 10, *Marckx împotriva Belgiei*, paragraful 33, *Rasmussen împotriva Danemarcei*, paragrafele 35, 38 și 40, *Abdulaziz, Cabales și Balkandali împotriva Regatului Unit*, paragraful 72, *Gaygusuz împotriva Austriei*, paragraful 42, *Larkos împotriva Cipru*, paragraful 29, și, respectiv, *Bocancea și alții împotriva Moldovei*, paragraful 24) – a reținut că o deosebire de tratament juridic este discriminatorie atunci când nu este justificată în mod obiectiv și rezonabil, aceasta însemnând că nu urmărește un scop legitim sau nu păstrează un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și obiectivul avut în vedere (Decizia nr.270 din 23 aprilie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.420 din 12 iunie 2015, paragraful 25, și Decizia nr.368 din 30 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.566 din 17 iulie 2017, paragraful 25).

40. De asemenea, prin Decizia nr.641 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.887 din 5 decembrie 2014, paragrafele 41–49, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate cu care a fost sesizată, reținând că legiuitorul a plasat părțile procesului penal într-o situație dezavantajoasă față de procuror, aspect ce contravine dreptului la un proces echitabil.

41. Cu privire la același principiu al egalității armelor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că acesta reprezintă unul dintre elementele inerente conceptului de proces echitabil și că presupune ca fiecărei părți să i se dea posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație net dezavantajoasă față de adversarul său (a se vedea Hotărârile din 18 martie 1997, 16 noiembrie 2006 și 17 iulie 2007, pronunțate în cauzele *Foucher împotriva Franței*, paragraful 34, *Klimentyev împotriva Rusiei*, paragraful 95 și *Bobek împotriva Poloniei*, paragraful 56). Prin aceeași jurisprudență s-a arătat că egalitatea armelor semnifică existența unui just echilibru între părți, acest principiu fiind incident atât în materie civilă, cât și în materie penală. De asemenea, instanța de la Strasbourg a reținut că lipsa enunțării anumitor norme de procedură penală în legislație poate aduce atingere egalității armelor, deoarece acestea sunt menite să protejeze acuzatul împotriva oricărui abuz de autoritate (a se vedea Hotărârea din 22 iunie 2000 pronunțată în Cauza *Coëme și alții împotriva Belgiei*, paragraful 102).

42. Raportând considerentele de principiu reținute în jurisprudența anterior invocată la prezenta cauză, Curtea constată că dispozițiile art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală creează un regim juridic diferit al procurorului și, respectiv, al inculpatului, sub aspectul posibilității acestora de a invoca pe calea recursului în casație o greșită apreciere de către instanța competentă a incidenței/neincidenței unei cauze de încetare a procesului penal, ceea ce conduce la un dezechilibru între mijloacele procesuale puse la dispoziția celor doi participanți la procesul penal anterior menționați, prin asigurarea doar în favoarea procurorului a dreptului prevăzut prin textul criticat. Astfel, dispozițiile legale criticate reglementează în privința inculpatului o situație procesuală net dezavantajoasă față de cea a procurorului, diferență care nu este justificată în mod obiectiv și rezonabil. Mai mult, astfel cum Curtea a arătat mai sus, în ipoteza analizată, inculpatul este lipsit de orice alt mijloc procesual de apărare

a drepturilor și intereselor sale procesuale.

43. Curtea observă că legislația procesual penală referitoare la recurs, chiar dacă a cunoscut în timp variații sub aspectul naturii căii de atac, a fost constantă în ceea ce privește evaluarea în această cale de atac a conformității hotărârilor judecătorești cu regulile de drept aplicabile. Astfel, Curtea reține că, în cuprinsul Codului de procedură penală din 1968 recursul ca și cale ordinară de atac, era reglementat la art.385¹–392, două dintre cazurile în care putea fi formulată cerere de recurs, prevăzute la art.385⁹ alin.(1) pct.16 și 17¹ din același cod, fiind cele în care în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal și, respectiv, cel în care hotărârea atacată era contrară legii sau cel în care prin această hotărâre s-a făcut o greșită aplicare a legii. Aceste cazuri de recurs puteau fi invocate, conform art.385² din Codul de procedură penală din 1968, de către toți participanții la procesul penal titulari ai dreptului de a promova apel, printre aceștia numărându-se și procurorul și inculpatul. Astfel, chiar dacă dispozițiile art.385⁹ alin.(1) din Codul de procedură penală din 1968 nu prevedeau în mod expres, printre cazurile de recurs, ipoteza nedispunerii în mod greșit a încetării procesului penal, această putea fi invocată drept teme de recurs conform art.385⁹ alin.(1) pct.17¹ anterior menționat. În acest fel, persoana condamnată putea supune controlului unei instanțe judecătorești superioare celei care a pronunțat hotărârea definitivă soluția de condamnare pronunțată în privința sa ca urmare a unei greșite aprecieri a incidenței unei cauze de încetare a procesului penal favorabilă acestuia.

44. Prin Codul de procedură penală în vigoare, recursul a fost transformat într-o cale extraordinară de atac, îmbrăcând forma recursului în casație, însă printre cazurile în care acesta poate fi invocat nu se mai regăsește și cel în care hotărârea atacată este contrară legii sau în care prin hotărârea atacată s-a făcut o greșită aplicare a legii. Totodată, Codul de procedură penală în vigoare nu prevede niciun alt caz în care să poată fi încadrată, drept teme al recursului în casație, ipoteza în care, prin hotărârea judecătorească definitivă atacată, în mod greșit nu s-a dispus încetarea procesului penal.

45. Mai mult, Codul de procedură civilă în vigoare reglementează recursul, la art.483–502, drept cale extraordinară de atac, prevăzând la art.488 alin.(1) pct.8 drept motiv de casare a hotărârilor civile definitive cazul în care hotărârea a fost dată cu încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material. În acest fel, persoana în privința căreia a fost pronunțată o hotărâre civilă definitivă în condițiile anterior menționate poate invoca încălcarea sau aplicarea greșită a legii cu prilejul soluționării respectivei cauze civile.

46. Prin urmare, doar potrivit legislației procesual penale în vigoare persoana condamnată printr-o hotărâre judecătorească definitivă nu dispune de temeiul legal necesar pentru a promova o cale de atac (respectiv cea a recursului în casație), în condițiile în care prin hotărârea judecătorească definitivă de condamnare pronunțată în privința sa în mod greșit nu a fost dispusă soluția încetării procesului penal. Consecința acestei configurații legislative este cea a menținerii unei soluții de condamnare nelegală. Or, condamnarea unei persoane la o pedeapsă penală, privativă sau neprivativă de libertate, are însemnate repercusiuni asupra existenței acesteia, restrângând-i exercițiul drepturilor și libertăților fundamentale pentru perioade de timp considerabile, respectiv până la momentul reabilitării.

47. Distinct de aspectele anterior menționate, Curtea subliniază, totodată, importanța căii extraordinare de atac a recursului în casație, care are drept scop îndreptarea erorilor de drept comise de instanțe în soluționarea definitivă a cauzelor penale. În acest sens, doctrina de drept procesual penal atrage atenția asupra **caracterului necesar și indispensabil al recursului în casație**, arătând că acesta „reprezintă o garanție necontestată pentru o bună împărțire a justiției. Astfel, în sistemul actual cu două grade de jurisdicție, după primul grad și după gradul de apel nu poate urma decât recursul în casație” (Gh. Mateuț, *op. cit.*, p. 639).

48. Așa fiind, finalitatea acestei căi extraordinare de atac poate fi atinsă doar prin asigurarea sa, în mod echitabil, tuturor participanților la procesul penal care au interese legitime în a o promova, respectiv atât procurorului și părții civile, cât și inculpatului. Doar în acest fel dreptul fundamental prevăzut la art.129 din Constituție, referitor la folosirea căilor de atac, poate fi exercitat cu respectarea principiului egalității armelor, principiu constituțional și convențional ce constituie un element intrinsec al dreptului la un proces echitabil.

49. Pentru toate aceste motive, Curtea reține că soluția legislativă prevăzută la art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală încalcă principiul egalității armelor, fiind, așadar, contrară prevederilor art.21 alin.(3) din Constituție și celor ale art.6 din Convenție, în măsura în care nu permite inculpatului să formuleze recurs în casație în ipoteza în care în mod greșit nu a fost dispusă în ceea ce îl privește încetarea procesului penal.

50. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, al art.1–3, al art.11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Platon Stelu în Dosarul nr.1009/96/2016/a8 al Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală și constată că soluția legislativă din cuprinsul art.438 alin.(1) pct.8 din Codul de procedură penală care exclude inculpatul de la dreptul de a formula recurs în casație în ipoteza în care în mod greșit nu a fost dispusă încetarea procesului penal este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 18 februarie 2025.

WWW.LUMEAJUSTITIEI.RO